

Şiir Türünün Yabancı Dil Derslerinde Kullanımı*

*Contributions of Poetry to Foreign
Language Teaching*

Prof. Dr. Melik Bülbül**

Öz

Yabancı dil öğretimi süreçlerinde sınıf ortamına uygun metin türünün seçimi, öteden beri ders verenlerin en önde gelen sorunlarından biri olmuştur. Uygun ders malzemeleri ile yürütülen yabancı dil öğretimi derslerinde, öğrencinin dikkatini çeken ve motivasyonunu canlı tutan metin türleri her zaman öncelenen türler arasında gelmiştir. Bu aşamada şiir türünün, kendine özgü özellikleri ile ders ortamında öğrencinin dikkatini etkin biçimde canlı tutan ve öğrenmede isteklendirici örgüsü sayesinde farklı dil kullanımları ile yeni iletişim imkânları yaratan yanına değinmekte yarar var. Yazınsal metinlerin yabancı dil öğrenme etkinliklerindeki kayda değer rolü bilinmektedir. Bir adım daha ileri giderek, şiir türünün en üst düzeyden yazınsallık özellikleri barındıran metin türü olması nedeniyle, yabancı dil bir öğrenme süreçlerine olumlu katkılarının olduğu da göz ardı edilemez. Özel dil kurgusu, anlatım imkânları, sanatsal dil

Abstract

Selection of the text types which are suitable to the classroom environment has always been one of the biggest concerns of the teachers in foreign language processes. In the foreign language courses run using suitable teaching materials, texts which draw the attention of the learners and keep them motivated have always been among the most preferred types. In this sense, it is useful to address the aspects of poetry which keep the motivation of students high in the class with its peculiar characteristics and offer new ways of communication thanks to its different use of language and encouraging nature. The substantial role of literary texts in foreign language learning activities is a widely known fact. Furthermore, as poetry is the type of text which has the most developed literary features, its great contributions to foreign language learning processes cannot be underestimated. The special linguistic structure, techniques of expressions, figurative language

* Bu makale, 27-28 Nisan 2017 tarihinde Bursa'da yapılan "Uluslararası Yabancı Dil Öğretimi ve Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Sempozyumu"nda bildiri olarak sunulmuştur.

** Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı.

kullanımları, soyut dünyanın ifade biçimleri, öğrencide uyandırdığı yeni çağrışım halkaları çoklu bir etki gücü olarak, yabancı dil öğrenme ve öğretme uygulamalarında büyük katkılar barındırmaktadır. Bu çalışma, sözü edilen parametrelerde şiir türünün yabancı dil öğrenme ve öğretme süreçlerindeki çok boyutlu katkılarına bir değini niteliği taşımaktadır. İzlenen yöntem, şiir türü üzerinden öğrenci odaklı okumalar, çözümlene stratejileri oluşturma ve anlamsal üretim çalışmaları yapmaktan oluşmaktadır.

Anahtar kelimeler: Şiir Metni, Okuma, Öğrenci, Yabancı Dil Öğretimi.

use, expressions for the abstract world, and new chains of associations make great contributions to the foreign language learning and teaching practices as the multiple powers of impact. This study is a reference to the multifaceted benefits of poetry to the foreign language learning and teaching processes within the above-mentioned paradigms. The methodology used in this study involves student-centred readings, construction of analysis strategies, and studies of semantic constructions on poetry.

Keywords: Poetry Text, Reading, Student, Foreign Language Teaching.

Giriş

Yabancı bir dili öğrenme gereksinimi, geçmişi tarihin engin derinliklerine kadar uzanan bir uğraşıdır. Küreselleşen dünyamızın vazgeçilmez ön koşullarından olan kültürlerarasılık olgusu ve toplumlar arası ilişkiler ağı, dünyayı küçültmüş ve bir anlamda çok dilliliğin normal koşulların bir gereği olduğu anlayışını güçlendirmiştir. Dünya toplumları bir arada nerdeyse ortak gereksinimler etrafında kümelenmiş ve ortak sorunlara ortak cevaplar bulmak için ortak akla giden yolları model olarak almışlardır. Bu nedenle yabancı bir dil öğrenme ihtiyacı güncelliğini her zaman korumuş ve bununla ilgili metodik ve didaktik yaklaşımlar güncelleştirilerek yeniden biçimlenmişlerdir. Bu bağlamda yabancı bir dili öğrenmek, o dili konuşan insanların yaşam tarzını öğrenmeyi de beraberinde getirdiğinden, karşılıklı anlaşmaya dayalı bildirişim süreci üst amaç olarak ortaya çıkmıştır. Şiir türü yordamıyla yabancı dil olarak Almanca üzerinden iletişim süreçleri başlatmak da, bir bakıma metin üzerinden bildirişim etkinliği başlatmak demektir. Bu da o kültürün, dile sinmiş tüm yaşam kesitlerinin kodlarının çözümlenmesi ve anlaşılması zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır. Farklı kültürü tanımak ve kültürel öğeleri ile davranış biçimlerini anlamlandırmak başlı başına bir sorun iken, bir de şiir türünün kendine özgü, özel şifrelenmiş kodlarının yabancı dil üzerinden çözümlenmesi zorunluluğu, ikinci bir sorun yumağını okur/öğrencinin karşısına çıkarmaktadır.

Sınıf ortamında öğrenciyi şiir türü ile yüzleştirmeye yönlendirecek itici ve isteklendirici nedenleri nasıl keşfedebiliriz sorusunun karşılığı, öğrencide öncelikli olarak okuma isteği uyandırmakta yatmaktadır. Dolayısıyla zorlama yoluyla değil de, sevdirek bu tür metinlerle iletişim kurmanın yollarını bulmak, öğreticinin de yaratıcı yanının ön koşuludur. Şiir türünün anadildeki örnekleri ile ders ortamını hazırlamak ve bu türlerin oldukça kısa olanlarını tercih etmek ilk aşama olarak öğrenci algısı üzerinde olumu reaksiyon yaratacaktır. Öğrenme süreçlerinde konu aralıkları sıralaması, basitten karmaşığa doğru gitmesinin bir gereklilik olduğu bilinmektedir. Bu nedenle anadildeki kısa şiir türlerinin oyunsu tadımlıkta ve teatral biçimde eylemsel öğretimle derste işlenmesi öğrencinin motivasyonuna olumlu etki edecektir. Daha sonraki aşamalarda Almanca kısa şiirlerden derlenen ve pratik yaşamın geniş bir yelpazesinde karşılık bulan şiirlerle öğrencinin yüzleşmesi aşamasına geçilebilir. Artık ders ortamı, bir oyun sahnesi konumunda öğrencinin algısına sunulabilir. Acı, inilti, sızı, kötümserlik, hüznün gibi olumsuz duygulardan oluşan şiirlerle; sevinç, neşe, ılımlılık, iyimserlik, komik ve eğlenceli şiirler bir arada sınıf ortamında işlenerek o dilin her iki duygu dünyasına dönük düşünce ve imge yaratma becerilerini geliştirmeyi

kolaylaşacaktır. Şiir türü, bu bağlamda etkin bir ders malzemesi olarak değerlendirilebilir. Bu arada yerel ders malzemeleri oluşturma gereksiniminin de yabancı dil öğretiminde yerel ihtiyaçlara bağlı olarak geliştirilmesinin önemi kendini hissettirmektedir.

Şiir, diğer türlere nazaran okunması, incelenmesi ve yorumlanması bakımından zorlanılan bir türdür. Öğrencilerin şiir inceleme dersine mesafeli durdukları ve bundan dolayı da zorlandıkları için isteksiz oldukları dikkat çekmiştir. Oysaki şiir, okuyucusunun şiiri algılayabilme, yorumlayabilme ve dildeki yaratıcılık yetisini arttırmaktadır. Aynı zamanda anadilin de daha etkin kullanımını sağlamaktadır.

1. Yabancı Dil Derslerinin Öğrenci Odaklı Olarak Biçimlendirilmesi

Bu aşamada izlenecek yol, öğrencinin durumu, ders malzemelerinin niteliği ve öğrenme amaç-gereksinimlerinin belirlenmesi olmalıdır. Öğrencinin yabancı dili algılama ölçütlerinin ne olduğunu kestirmek kadar, onun bir yabancı dili öğrenme gereksinimlerinin alt yapısını nelerin oluşturduğunu da değerlendirmek büyük önem taşımaktadır. Diğer bir konu da, yabancı dil öğrenmenin yaşamın hangi gereksinimleri bağlamında kullanım alanı bulabileceğidir. Tüm bu bileşenler, öğrenci odaklı olarak yabancı bir dilin işlevsel yanını ortaya koyacaktır. Metodik olarak yabancı bir dili öğrenmeyi gerekli kılan sosyal ortam ve dil kullanım alanlarının uyarıcı yanı bir tarafa bırakılırsa, ders ortamını biçimlendirmenin hangi parametrelerle gerçekleşmesi gerektiği konusu öne çıkmaktadır. Bu alanı belirleyen en önemli faktör, ders konularını içeren metin türleri olmaktadır. Kullanılabilir metin türlerinin pratik yaşamla birebir örtüşen özelliği ile öğrencide rahat iletişim kurma kolaylığı sağladığı bilinmektedir. Ancak yazınsal metin türlerinin çok katlı anlam örüntüsünün sağladığı derin iletişim ortamları, öğrenci açısından daha esnek ve çok boyutlu bir iletişim ortamı oluşturmaktadır. Buna ek olarak bir de şiir türünün kendine özgü dil yapısı ve çağrışım halkalarını göz önünde bulundurursak, öğrenci için yabancı dil derslerinin dil bakımından geniş bir imge yelpazesinde biçimleneceği açıkça görülür.

Yabancı dil eğitiminde kullanılması öncelenen metin türleri arasında şiir türünün seçilmesinin belli başlı nedenlerinden biri ve önemlisi de, bu türün sınıf ortamında ders materyali olarak işlenmesi için kısa türlerden olmasıdır. Kısa türler, öğrencilerin sınıf ortamında dersin biçimlenmesinde algılarını daha açık ve aktif tutmalarını sağlayacak nitelikte olmaktadır. Ancak burada bir konunun altını çizmekte yayar olacaktır. Şiir türü kısa olmakla birlikte, genel olarak şifrelenmiş bir yazı türü olarak yazıldığından,

çoğu öğrencinin ilk etapta çekinerek baktığı ve uzak kalmayı yeğledikleri bir türdür. Küçürek/minimal ölçekli öykülerden ayrılan yanı ise daha çok, sanatlı bağdaştırmalarla yapılandırılmış olmasıdır. Küçürek öyküler anlatı olarak kısa türlerden olmasına rağmen, minimal ölçekli şiirsel görünümlü yazı türü biçiminde olmasına karşın, anlamsal ve yapısal çözümlenmeleri bir anlamda şiir türüne göre daha kolaydır. Şiirsel söylem ve imgesel düzlem aralıkları ile minimal ölçekli bu tür öyküler, okurun daha dingin, yorulmaksızın duyumsayabildiği ve alımlama süreçlerine yoğun etkisi ile kendini hissettirler. Gerçi kısa öyküler de, edebi sanatlarla dil ve anlam örgüsü işlenmiş türlerdir. Ancak bu sanatsal örüntü, şiirin örüntüsüne nazaran kısmi daralma gösterir. Şiir türünün sanatsal örüntüsü, ritim, ölçü, değişmece, eğretileme, ahenk, uyak, müzikalite gibi sanatsal öğelerin yanı sıra, dil-düşünce eşgüdümü bağlamında sonsuza uzanan anlam öbeklerinin sınırlı sözcükler içinde sindirilmiş ve özel kodlarla şifrelenmiş bir yapıdadır.

Öğrenciler, şiir türüne neden ders ortamlarında mesafeli dururlar, sorusunun karşılığı, yukarıda sözünü ettiğimiz çözümü zor olan, daha doğrusu belli nitelikler/donanımlar gerektiren şifrelerin açılmasından çekindikleri içindir denebilir. Anlaşılacağı üzere, şiir türünün anlamsal kodlarının çözümlenmesi, edebi metinlere göre bile bir kat daha ileri düzeyden bir donanım gerektirmektedir. Her şeyden önce iyi bir okur olmayı, daha ötesi nitelikli bir şiir okuru olmayı zorunlu kılar. O halde, ders ortamlarını şiir türüyle yeniden biçimlendirmenin ön koşulu bu bakımdan, şiir okumayı sevdirmek sürecinden geçmektedir. Zaten okuma becerilerini tamamlamış bir okur/öğrenci rolünden sonra ancak bir şiir çözümleyen okurdan söz edilebilir. Görüldüğü gibi, şiir türü metinlerle öğrencilerin ders ortamında yüzleşmesi, diğer metin türlerine nazaran risk unsurları taşımaktadır: Anlayamama kaygısı. Dolayısıyla anlaşılamayan bir metin türünden nasıl anlam üretimine geçilecektir. Çözümleme stratejileri şiir türünde daha çok katmanlı olacağından; bu tür metinlerin ders materyali olarak seçimi, öğretmeni de doğal olarak kaygılandıracaktır.

Yabancı dil öğretimi süreçlerinde derslerin biçimlenişi, öğrencinin katılımıyla daha etkin ve istenç uyarıcı olacağından, öğrenciyi şiir türleri ile yüzleşmeye götürürken, oyunsu ortamları seçmek daha verimli ve işlevsel olacaktır.

Bu öğrenme süreçleriyle ilgili yaratıcı işlevleri maddeler halinde sıralamak gerekirse:

- Sözcük arama uyarısı,
- Ahenk bulma eğilimi,

- Tını taklidi ve entonasyon etkisini ayırt etme.
- Eşdeş anlamları arama,
- Şiir kıtasında sözcük tamamlama,
- Yeniden metin/şiir oluşturma,
- Zihinsel tasarımlar yaratma,
- Düş gücünü geliştirici zihin alıştırmaları yapma,
- Estetik haz edinme

gibi üretime dönük veriler elde edilebilir.

Karşılıklı bir oyun kurgusu içinde biçimlenebilecek ders ortamı, oyunsu öğelerle öğrencilerde de yeterli uyarıcı etkiyi yaratacaktır. Daha önemlisi şiir türünün şifreli yapısı, okuma süreçlerinde okur olarak öğrencinin çözümlene becerilerinde de önemli bir uyarıcı olacağından, öğrencinin düş gücünün, imgelem faaliyetlerinin ve özgüven duygusunun etkin olarak yeniden yapılanmasına büyük katkı sağlayacaktır. Ayrıca öğrencide beceri olarak,

- Kendi başına öğrenme etkinliği başlatma,
- Yaratıcı beceriler geliştirme,
- düşünce üretme,
- Kendini sınama ve hissetme-hissettirme eylemlerini tanıma,
- Metin/şiir yoluyla dış dünyaya yönelik farkındalık oluşturma,
- Metinsel, kurgusal (mecazi/değişmeceli) gerçekten, dış dünyanın gerçeğine uzanabilme yetisinin gelişmesine öncülük de edecektir.

2. Neden Şiir

Edebi türler arasında şiir türünün kendine özgü yapısının ve tümce diziliminin olduğu bilinmektedir. Şiirsel söylem parametresini de bunun içine kattığımızda dil üstü bir formül biçiminde ortaya çıkar bu tür. Daha önce de değinildiği üzere, zaten şiir türünü diğer edebi türlerden ayıran özellikleri sayesinde yabancı dil öğretiminde malzeme olarak kullanılmasının ayrıcalıklarını ortaya koymak gerekli olmaktadır. Sınıf ortamında şiir

incelemesi ve anlamsal çözümlenmeleri çerçevesinde yürütülecek olan böylesi bir etkinlik öğrencinin düş gücünü ve dolayısıyla dil sezgisini üst düzeyden uyarıcı olacaktır. (Bkz. Bülbül, 2005, s.121). Çünkü şiir dili başlı başına bir üst dil ile yazılmıştır. Kültürel öğelerin aktarımına öncülük edecek avantajlarının yanında, daha çok dil sezgisi (Sprachgefühl) becerisini etkili olarak geliştireceğinden, yabancı dil öğretimi etkinliklerinde fazladan katkıları olacaktır. Şiir dilini zorlaştıran etmen, özel dil kullanımlarının sözbilimsel ve dilbilimsel biçimleridir. Leech (Akt. Özünü 2001, s. 73) şiirdeki dil kullanımlarının nedenlerini sıralarken, düzyazıya göre şiir daha az yer kaplar. Bu yüzden şair kısa zamanda ve az bir yerde olabildiğince çok ve çeşitli anlamlar içeren şeyler söylemek zorundadır, der. Bir şiir örneği kuşağından somut veriler ortaya koyarak sözcük, anlam ve çağrışımlar bileşenler ağında betimlemeler yapılacak olursa, elde edilecek kazanımlar şöyle sıralanabilir:

Du und ich

Du bist ein Traum,
der mir Tränen verspricht,
du bist ein Frost,
der mein Herz erfriert.
Du bist ein Hauch,
der kalt die Seele erwürgt.
Du bist ein Wind,
der mich zu dir bringt.
Du bist einfach- Nichts(!)

Romantik dönemin duygu ve sezgilerini anıştıran dizeler, derin hislenmeler etkisi altında okur/öğrenci imgeleminde düşünsel tasarımlar oluşturmakta ve duyuşsal resimler çizmektedir. İlk bakışta bile öğrencinin kendi çağ algısına olumlu bir etki bırakan dizelerin, duygulanım süreçlerinde içsel depresiler yarattığına tanık olunmaktadır. Şiir etkisi olarak tanımlanan bu etki kuşağı, dilsel olarak dikkatleri çekmekte temel uyarandır denebilir. “du und ich” başlık olarak daha okumaya başlarken bile öğrencinin algısını uyarmaktadır. “Traum”, “Tränen”, “Seele”, “Herz” ve “Wind” sözcükleri duygu çağrışımları için romantik özellikler anıştırmaktadır. Şiirin akustik etkisi ve melodik tınıları öğrencinin dilsel olarak

sözcük edinme süreçlerine kalıcı katkı sağlamakla kalmamakta, yeni dizeler oluşturmaya yönelik isteklendirici uyarılar da yapmaktadır. Sınıf ortamına götürülebilecek böyle bir şiir türünün, öğrencilerde olumlu algılar oluşturacağı kesindir. Öncelikle okuma etkinlikleri içinde okumalar yapılır. Okumada öğretmen tarafından vurgu, durak, ritim ve müzikal etki ön plana çıkarılarak, şiirin özgün yanına yönelik dikkat çekici özellikleri bilince işlenir.

Yukardaki şiir metninin dilbilgisel katkıları bakımından da gözden uzak tutulmaması gereken uyarılarına değinmek yerinde olacaktır. Özellikle şahıs zamirlerinin konumunu ve anlamsal işlevini aktarması “du” ve “ich”; yantümce (ilgi tümceleri) bilgisine yönelik tekrarlar sayesinde “der mein Herz erfriert”, “der mich zu dir bringt”, bu tümce yapılarının ve anlamsal örüntüsünün içselleştirici işlevi ve sözcük dağarında kolaylıkla yer edebilecek sözcüklerin kullanımı öğrencinin daha kolay öğrenebileceği ortamlar oluşturmaktadır. Bu yanılla şiir metni, öğretici metin türlerinden biri olarak çok amaçlı bir işlevle sınıf ortamında yararlanılabilecek materyaller arasında gelmektedir. Bunun dışında şiir metni ile ilgili olarak öğrencilerin etkin bir iletişime geçmeleri için, kendilerine metinle ilgili sorular da oluşturulabilir:

- Was denken Sie über die Personen im Gedicht?
- Wovon handelt das Gedicht?
- Was für eine Art ist das Gedicht?
- Was ist im Gedicht thematisiert?
- Was macht das Gedicht von anderen Textarten unterschiedlich?
- Was geht im Gedicht vor?
- Was sagt das Gedicht Ihnen?
- Stellen Sie im Gedicht die Wortarten und Satzstrukturen fest!
- Wie funktionieren die Wörter im Gedicht?
-

Yukarıdaki soru örneklerini çoğaltmak mümkündür. Bunda öğreticinin sınıf ortamında yaratıcı drama/eylemsel ders işleme yaklaşımlarından yararlanarak, dersi sürekli olarak yeniden biçimlendirmesi önemli rol oynar. Çünkü her farklı bir dil, farklı bir dünya/kültür

anlayışının da taşıyıcısı olduğundan, çok dil, çok dünya; çok dil, çok bakış ilkelerini de beraberinde etkinleştirecektir. “Her dil farklı bir dünya görüşünün temsilcisidir ve yeni bir dil öğrenmek demek yeni bir görüş kazanmak demektir (Akarsu, 1984, s.64).” saptamasını yapan Akarsu, konu ile ilgili olarak yabancı dil öğrenmenin düşünce zenginliğine olumlu katkılarına gönderme yapmış olur. Öğrencilerin “sevgi” metaforu üzerinden, düşünceler üretmesinin kolaylığı bir bakıma bu kavramın evrensel bir değer taşımasına bağlanabilir. Çünkü insansal değerlerin en önde gelenlerinden olan “sevgi”, “aşk”, “yakınlık”, “insan” gibi üst motifler, insanı ortak değerler yumağında toplamayı başarabilecek etkiye sahip sözcük kümelerinden sayılabilmektedir. Bütün olarak bu türden sözcükler öğrencinin imge dünyasında yeni resimler çizebilmekte ve onun imgeleminde daha derin ve çok boyutlu anlam yaratımlarına ön ayak olabilmektedirler. Özdemir (2002, s.204), bu örüntünün açılımını keskin bir ifade ritmiyle betimler:

“Şairlerin dış dünyayı algılayış ve yansıtışları akılcı ya da mantıksal bir düzen içinde olmaz. Başka bir deyişle onlar, dış dünyaya akıl gözüyle değil, duygu gözüyle bakarlar. Dış dünyadan görme, işitme, tatma, dokunma, koklama duyu organları aracılığıyla algıladıklarını dilde yeniden biçimlendirirler. Bu biçimlendirmenin ürünleridir imgeler. Bir tür zihinsel resimler oluşturmaz, somutlaştırmalara gitmezdir.”

Yazınsal metin türlerinin diğer metin türlerinden farklı olarak pek çok ayırt edici özellikleri vardır; metafor yoluyla okurun düşleminde imge yaratması bunların başında gelir. Bu haliyle tür olarak şiir ön plana çıkmaktadır. J. L. Jaubert’e göre, şiiri düz yazıdan ayıran, bir şeyi daha iyi ve farklı bir biçimde belirtmesi değil, daha fazla ve daha farklı bir şey söylemesidir (Akt. Aksan, 2003, s.18) yani şiir, diğer metin türlerinin aksine kısa ve özdür; fakat bu kısa kavramının içine pek çok anlam sığdırılmaktadır. Sınırlı sözcük sayısı ile sınırsız düşünce katmanları oluşturmak. Özdemir’e (1983, s.36) göre “yazınsal türlerin hepsi şiirden doğmuştur”. Pratik yaşamın konuşma diline büyümlü anlamlar yüklemesi ve onu yüceltmesi ilk şiirin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Claude Roy’a göre bir roman, hikâye ya da denemenin değeri okunduktan sonra okuyucuda kalan şeylerle ölçülmektedir (Akt. Kudret, 1980, s.36) ama şiir, duyguların, hayallerin, düşüncelerin, standart dil ölçülerinin kırılmasıyla biçim bulmuş bir birleşimdir ki, olduğu gibi okuyucunun belleğinde imgesel çizimler olarak kalmaktadır. “Kolayca hatırda tutulması niteliği en belirgin özelliklerindedir; bu sayede insanlar gelecek kuşaklara mesajlarını, tecrübelerini iletme imkânı bulmuşlardır (Polat ve Dilidüzgün, 2015, s.820).

3. Yazınsal Metinler ve Kültürel Geçişler

Yabancı dil derslerinde yazınsal metinlerle yürütülen dil öğrenme süreçleri, öğretilen dilin taşıyıcısı olduğu kültürel ilişkileri de sürece katar. Öğrenci bu noktada sadece dil ile iletişime geçmekle kalmaz; dilin taşıyıcısı olduğu ülkenin insan yaşamını ve insanlar arası ilişkilerinde yer alan ruhsal durumları da öğrenmek durumundadır. Dil, bu bakımdan kültür taşıyıcı bir işlevle ortaya çıkmaktadır. Dil üzerinden öğrenme süreçlerine akan kültürel öğeler, öğrencinin dış dünyayı daha farklı ve çok açılı pencereden gözlemlemesine yardımcı olur. Çünkü bu sayede, hem özgün olan değerlerin ve hem de yabancı kültüre ait değerlerin alanına farkındalık oluşturmak kolaylaşır. Öğrenci kendi varlık bilinci ile yabancı dünyaya ait kültürel öğelerin değerlendirmesini yapma imkânı bulur ve kendini daha iyi tanımlar.(Bkz. İşcan, 2016, s.493). Bu arada okur olarak öğrencinin algılama/alımlama becerileri çoklu bir perspektiften geçtiğinden, yorumlamalar her öğrencinin kendi alımlama süreçlerine bağlı olarak biçimlenecek ve yorumlama süreçlerinde farklılıklardan kaynaklanan bir yorum zenginliği elde edilmiş olacaktır. Buna paralel olarak öğrencide özgüven duygusu ve imgelem gücü daha da keskinleşecektir.

Edebiyatın yapıtaşı olan dil sayesinde, sınıf ortamında yazınsal metinlerin önemi artmış ve özellikle de şiir türü metinlerle yüzleştirilen öğrenciler, bu tür metinlerin karakteristik yapısı gereği, dilsel iletişim süreçlerinde daha yaratıcı öğrenme becerileri kazanma yoluna gidebilmişleridir. Özgün ve yabancı değerler örüntüsü içinde öğrenci hem kendi dil algısını ve hem de yabancı dil algısını karşılaştırma ortamı yakalayacaktır. İki farklı kültürün sözcük dağarı ve okuma süreçlerinde ortaya çıkan çağrışım halkaları, öğrencinin imgeleminde daha farklı anlamsal çağrışımları kamçılacaktır, öğrencinin farklı olanı, doğal olarak karşılama becerini biçimlendirecektir. Yoksa yabancı dil öğrenme sayesinde elde edilen yabancı kavramlar yer yer öğrencide kültür şoku yaratmakta, bu kavramların benimsenme süreci negatif bir aktarım ile ortaya çıkmaktadırlar. Bu da doğal olarak öğrenmeye engel oluşturacaktır. Yabancı kültüre ait durumlar, öğrencinin ders ortamında yazınsal metinlerle yüzleşme yoluyla, kendi önemi ve bağlamı içinde değerlendirilebilecek ölçekte olmalıdır. Öğrenciler de bunu normal koşullarda karşılayabilecek olgunlukta olmalıdırlar. Bu süreci sağlayacak materyaller yazınsal metinlerdir ve özellikle de şiirsel metin türleridir. Ortak duygu ve heyecan durumlarını, insan olma ortak paydasında bir potada buluşturma olanaklarını edebiyatın evrensel duygu dili olan şiir metinlerinde yakalamak çok kolaydır. Goethe'nin yine duygu ağırlıklı bir şiiri ile ders ortamında kimi düşünce üretimleri süreci başlatarak, öğrencilerde derin duygulanım süreçleri yaratma ve dilsel iletişim başlatma yoluna gidilecek olursa,

Rastlose Liebe

Dem Schnee, dem Regen.
Dem Wind entgegen,
Im Dampf der Klüfte,
Durch Nebeldüfte,
Immer zu! Immer zu!
Ohne Rast und Ruh!
Lieber durch Leiden
Möcht ich mich schlagen,
Als so viel Freuden
Des Lebens ertragen.
Alle das Neigen
Von Herzen zu Herzen,
Ach, wie so eigen
Schaffet das Schmerzen!
Wie soll ich fliehen?
Wälderwärts ziehen?
Alles vergebens!
Krone des Lebens,
Glück ohne Ruh,
Liebe, bist du!

Bitimsiz bir çabalamanın, sevgi gibi kutsal ve en insancıl duygu olarak yaşatılmasının ve yaratılmasının resmine tanık olunmaktadır bu dizelerde. Öğrenciler, çok defa okumalar yaparak şiirin estetik hazzını duyumsamalıdır. Öğreten, bu noktada yönlendirici olabilmektedir. Ancak anlam üretimleri sürecinde öğrencilere pek fazla müdahale edilmemesi özgün alımlama ve anlam üretebilme süreçleri bakımından daha verimli ve üretken olabilmektedir. Şiir metninde görüldüğü gibi, “duygu”, “sevgi”, “yürek”, “dostluk”, “mutluluk”, “dinginlik/sükûnet”, “yaşam”, “sızı”, “acı”, “yağmur”, “kar” ve “rüzgâr” sözcük kümeleri ile okur/öğrencide derin hislenmelere yol açabilecek bir potansiyel

barındırmaktadır. Şiir türü ile sürdürülen dil içi ve dil dışı iletişim süreçlerinde önemli ölçüde kazanımlar elde edilmesine katkı sağlayacak olan bir etki de, şiir yolu ile soyut dilin verilerinden yararlanmaktır. Bu sayede dilin çok katmanlı özelliklerine yönelik farkındalık oluşturulmuş olur. Öğrencinin düşünme ve dil kullanım becerilerine soyuttan somuta doğru daha esnek ve işlevsel katkılar sağlamak mümkün olmaktadır. Dil, standart ölçütlerin ötesinde kullanıldığından öğrencide bu ayrım, dil kullanım etkinliklerine yönelik dikkat çekici ve uyarıcı olacaktır. Bu sayede ifade yeterliliği ve çok açılı bakma ve düşünme yetisi kendiliğinden gelişmiş olacaktır. Edebiyatın önemli görevleri arasında gelen bu katkı, yabancı dil öğrenme/öğretme süreçlerinde göz ardı edilmemesi gereken bir olgudur (Spinner, 2014, s.34).

Şiir türünün öğrencinin düş gücünü daha etkin kılacağı bilinen bir gerçektir. Şiirin metinsel kurgusu gereği, dil kullanımları açısından çok işlevsel bir evreninin olduğu bilinmektedir. Bu da dil öğrenme süreçlerinde öğrencinin daha rahat düşünme manevraları yapabileceği ortamın oluşturulması demektir. Her okurun kendi algı dünyasında yeniden devinen metinsel anlam çağa uygun anlamsal uzantıları da beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda Eliot, “Bir şiir farklı kişilere farklı anlamlar ifade ettiği gibi, bu anlamlar şairin kastettiğinden çok farklı da olabilir” demektedir (1990, s.130). Bu durumda dilin yaratıcılığında söz edilebilir. Dil ile özellikle şiir dili ile her dönem daha yeni düşüncelere açılan kapıların varlığına tanık olunmaktadır. Şiir dili bir anlamda imge dilidir ve öğrencinin düşünce devinimlerine büyük katkıları vardır. Potebnya bu konuda haklılığını, “İngesiz sanat olmaz; şiir ise hiç olmaz” diyerek ortaya koymaktadır (Akt. Aksan, 1999, s.29). Kristeva’nın da şiir dilinin, öteki dilleri içine alan bir dil olarak değil de, “dilsel kodun sonsuzluğunun yayılımı” olarak değerlendirmesi bu tezi güçlendirmektedir (Kristeva, 1969, s.171). Dilin sürekli değişim içinde oluşu bilinen bir olgudur. Dilin düşünce süreçleri ile paralel olarak zaman içinde bir akış izlemesi, onun doğal özelliğinin bir gereğidir. Bu anlamda öğrenci, dil malzemeleri ile kurulmuş olan metnin, özellikle şiir metninin anlam kodlarını çözümleme süreçlerinde bu dönemseller değişimlerin izlerini de gözetmek durumundadır. Şiir türleri, sınıf ortamında öğrenci açısından yabancı dil öğrenme süreçlerinde, en etkili dil kullanımları ile büyük katkılar sağlayan metin türlerindedir denebilir.

Sonuç

Yabancı dil öğrenme ve öğretme süreçlerinde, sınıf ortamında yürütülen derslerin biçimlenmesinde seçilen metin türlerinin önemli bir rolü vardır. Öğrencinin öğrenme

yeterliliği, dil seviyesi, ortam koşulları ve çevre şartları bu sürece etki eden aktörlerdendir. Şiir türünün, yabancı dil öğretme faaliyetlerinde sınıf ortamına aktarılmasında kimi sıkıntılar ortaya çıktığına tanık olunmuştur. Farklı dil kullanımları ile dilin normal anlamsal halkalarının kırılması anlamına gelen şiirsel dil, öğrencinin kolaylıkla iletişim kuramayacağı bir yapı içermektedir. Öğretmenin, bu sıkıntılı süreci yumuşak dokunuşlarla geçirmesi gerekli bir uygulamadır. Şiir türünün yabancı dil öğrenme süreçlerine olumlu katkıları göz önünde bulundurulduğunda sözü edilen ön sorunların, büyük bir engel oluşturmayacağı açıktır. Öğrencinin, düş dünyasının etkin konuma gelmesi, düş gücünün aktif olarak kullanıma açılması, düşünme becerilerinin güçlenmesi, dil oyunları ile dilin gizemli alt alanlarının varlığının farkına varması, ifade yeterliliği ve kendini sınama ortamı yakalayarak dil becerilerini geliştirmeye dönük yeni stratejiler oluşturması gibi yetkinliklerini bu sayede geliştirmesi kesindir. Öğrencinin imgeleminde oluşturduğu yeni düşünce odaklı tasarımlar, onun dil ile yüzleşme süreçlerinde kendisine ön öğrenmeler ve deneyimler ortamı sağlayarak kendisini daha iyi ifade etme imkânları doğuracaktır. Yabancı dil öğrenme, çok bakışlı ortamların oluşturduğu dil kullanım alanları ile zengin bir öğrenme alanı yaratacağından, değişik metin türleri ile girilen iletişim ortamları bu süreci hızlandıracaktır. Şiir türünün ise bu aralıkta dil öğrenme faaliyetlerine kendine özgü parametrelerle büyük katkı sağlayacağı kesindir.

Kaynakça

- Akarsu, B. (1984). *Dil-Kültür Bağlantısı*, İstanbul, Remzi Yayınevi.
- Aksan, D. (1999). *Şiir Dili Türk Şiir Dili*, Engin Yayınevi: Ankara.
- Aksan, D. (2003). *Cumhuriyet Döneminden Bugüne Örneklerle Şiir Çözümlemeleri*, Ankara, Bilgi Yayınevi.
- Bülbül, M. (2005). *İmgesel İletişim*, Konya, Çizgi Kitabevi.
- Eliot, T. S. (1990). *Edebiyat Üzerine Düşünceler*, çev. Sevim Kantarcıoğlu, Kültür Bakanlığı: Ankara.
- İşcan, A. (2016). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Okuma Becerisi Kazandırmada Filmlerin Kullanımı / Using Movies in Reading Skill in Turkish Teaching as a Foreign Language*, TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-, ISSN: 1308-2140, Volume 11/21 Fall 2016, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11290>, p. 487-500.

- Kristeva, J. (1969). *Semantique*, Recherches Pour Une Semanalyse,: Paris.
- Kudret, C. (1980). *Örneklerle Edebiyat Bilgileri-1*, 2.bs., İstanbul, Anka Basım.
- Özdemir, E. (1983). *Yazı ve Yazınsal Türler*, Varlık Yayınları, Ankara.
- Özdemir, E. (2002). *Eleştirel Okuma*, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Özünü, Ö. (2001). *Edebiyatta Dil Kullanımları*, Multilingual Yayınları: İstanbul.
- Polat, Ö. S. ve Dilidüzgün, Ş. (2015). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Şiir Etkinliklerinin Kültürel İşlevi*, Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 10/7 Spring 2015, p. 815-834, Ankara.
- Spinner, K. H. (2014). *Umgang Mit Lyrik*, Schneider Verlag, Baltmansweiler.